

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

EERIKA MUUKKONEN

Varaton vainaja ulosottomenettelyssä

LIIKETALouden TUTKINTO-OHJELMA
2024

TIIVISTELMÄ

Muukkonen, Eerika: Varaton vainaja ulosottomenettelyssä
Opinnäytetyö, AMK
Liiketalouden tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2024
Sivumäärä: 35

Opinnäytetyössä tutkittiin ulosoton perustäytäntöönpanon lainopillista kulkua, kun velallisenä on kuolinpesä. Opinnäytetyössä pureuduttiin erityisesti tilanteeseen, jossa täytäntöönpanon kohteena on varaton vainaja. Lisäksi tutkittiin pesänselvitysvelkojen etuoikeusasemaa suhteessa ulosottovelkoihin, sekä kuolinpesän velkavastuuta. Tavoitteena oli luoda lukijalle tiivis tietopaketti vainajan velan perinnästä ulosotossa, josta lukija voisi löytää vastauksia kysymyksiin, jotka saattavat herätä täytäntöönpanon eri vaiheissa.

Tutkimusotteena käytettiin kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusta ja se toteutettiin oikeusdogmaattisen, eli lainopillisen tutkimusmenetelmän avulla. Lähdeaineistona käytettiin lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta.

Tutkimuksen perusteella todettiin ulosottomenettelyn vaiheiden etenevän asian vireillepanosta omaisuuden etsimiseen ja siitä edelleen ulosmittauspäätökseen. Kuolinpesällä on käytössään oikeussuojakeinot, kuten itseoikaisu sekä valitus. Tutkimuksessa todettiin, että kuolinpesän osakkaat eivät lähtökohtaisesti ole vastuussa kuolinpesän ulosotossa olevista veloista. Tutkimuksessa todettiin myös, että pesänselvitysvelkojen etuoikeusasema suhteessa ulosoton velkoihin on lainsäädännössä puutteellinen.

Avainsanat: ulosotto, kuolinpesä, pesänselvitys, velkavastuu

Abstract

Muukkonen, Eerika: Deceased without means in enforcement proceedings

Bachelor's thesis

Degree programme in business administration / business law

January 2024

Number of pages: 35

The thesis examined the legal process of basic enforcement when the debtor is an estate. In particular, the thesis focused about an indigent deceased person. Thesis also examined the priority of the debts from the settlement of the estate in relation to the debts of enforcement and the liability of the estate for debts. The aim was to provide the reader with a concise information package on the recovery of the deceased's debt in enforcement proceedings, which would answer questions that might arise at different stages on enforcement.

The research was qualitative and was based on a legal-dogmatic research method. Legislation and legal literature were used as source material.

Based on the research, it was found that the stages in the enforcement proceedings starts from the initiation of the case to the search for asset and from there to the attachment decision. The estate has legal remedies at his disposal, such as self-correction and appeal. The research found that the partners in the estate are not liable for the debts of the estate. Research also found that there is a legal gap between the priority of the debts from the settlement of the estate in relation to the debts of enforcement.

Keywords: enforcement, estate, settlement of an estate, liability for debts

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	6
2.1 Opinnäytetyöongelma.....	6
2.2 Tietoperusta	7
2.3 Käytettävät menetelmät.....	8
3 ULOSOTTO	9
3.1 Ulosoton organisaatio ja sen toimintaa ohjaavat tekijät	9
3.2 Ulosoton tehtävät	11
4 VAINAJAN VELAN PERINTÄ	14
4.1 Yleistä.....	14
4.2 Ulosottoasian vireillepano.....	15
4.3 Kuolinpesän velkavastuu	17
4.4 Ulosmitattavan omaisuuden etsiminen	20
4.5 Ulosmittauspäätös	22
5 VARATON KUOLINPESÄ.....	24
5.1 Jäämistöoikeudellinen rauhoitussäännöstö	24
5.2 Varojen tilitys	24
5.3 Valitus ja itseoikaisu	27
5.4 Pesänselvitysvelkojen etuoikeus	29
6 YHTEENVETO JA POHDINTA	31
LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on varaton vainaja ulosottomenettelyssä. Opinnäytetyöni liittyy liiketalouden opintoihin, jossa suuntautumiseni on juridiikka. Valitsin aiheen, koska haluan tutkia ulosottomenettelyä lainopin kautta. Haluan työssäni pureutua lakien tulkitsemiseen ja tutkintaan. Vainajaan kohdistettu ulosottoprosessi saattaa aiheuttaa kysymyksiä pesän osakkaiden suunnalta ulosottomenettelyn eri vaiheissa. Tämän lisäksi aiheesta on saatavilla hyvin vähän selkokielistä tietoa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia ulosottomenettelyn kulkua, kun velallisenä on kuolinpesä. Tarkoituksena on tarkastella ulosoton perustäytäntöönpanon lainopillista kulkua. Tavoitteena on luoda lukijalle tiivis tietopaketti vainajan velan perinnästä ulosotossa ja antamaan vastauksia yleisimpiin kysymyksiin, jotka saattavat herätä täytäntöönpanon eri vaiheissa. Sen lisäksi opinnäytetyö toimii itselle oppimisprosessina kehittämällä ammatillista osaamista sekä auttaen ymmärtämään ulosottomenettelyn lainopillista pohjaa.

Ulosottoviranomaisen toiminnan keskeisin laki on ulosottokaari 705/2007, joka onkin työssäni merkittävässä asemassa. Tutkittavana materiaalina toimii ajantasainen lainsäädäntö sekä oikeuskirjallisuus. Opinnäytetyöni on oikeustieteellinen ja se toteutetaan oikeusdogmaattisen, eli lainopillisen tutkimusmenetelmän avulla.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyöongelma

Pesän osakkailla, jotka hoitavat kuolinpesän asioita, ei välttämättä ole entuudestaan mitään tietoa vainajan velan perintäprosessista ulosotossa tai ylipäättään ulosottomenettelystä. Asian tullessa vireille ulosottoon, ulosottomies lähestyy kuolinpesää vireilletuloilmoituksella sekä maksukehtouksella (Ulosottoakaari 3 luku 33 §). Pesän osakkailla saattaa herätä monia kysymyksiä liittyen muun muassa näihin ulosotosta saapuviin dokumentteihin.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia ulosottomenettelyn kulkua, kun velallisenä on kuolinpesä. Työlläni ei ole ulkopuolista toimeksiantajaa. Tavoitteena onkin luoda lukijalle tiivis tietopaketti vainajan velan perinnästä ulosotossa ja antamaan vastauksia yleisimpiin kysymyksiin, jotka saattavat herätä täytäntöönpanon eri vaiheissa. Näin ollen työtäni tulee ensisijaisesti hyödyntämään lukija, etsiessään vastauksia omiin kysymyksiinsä. Sen lisäksi opinnäytetyö tulee hyödyttämään itseäni toimien oppimisprosessina kehittäen ammatillista osaamista sekä auttaen ymmärtämään ulosottomenettelyn lainopillista pohjaa.

Työssäni tutkin ulosoton perustäytäntöönpanon lainopillista kulkua, erityisesti siinä tilanteessa, kun täytäntöönpanon kohteena on varaton vainaja. Jotta ulosotto lähtee käyntiin, ulosottomenettelyssä velkojalla tai muulla hakijalla tulee olla tuomio tai muu ulosottoperuste, joka oikeuttaa täytäntöönpanon. Ulosottoperuste on siis asiakirja, jossa jokin velvoite on asetettu. (Linna, 2019, s. 56.) Rajaani työni käsittelemään vain sellaisia tilanteita, joissa on jo ulosottoperuste olemassa. Perustäytäntöönpanossa voidaan ulosmitata ainoastaan sellaista omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi (Ulosottoakaari, 1 luku 2 a §). Kuolinpesän osalta tämä tarkoittaa lähinnä tilivarallisuutta. Tästä syystä en tässä työssäni käsittele sellaista tilannetta, jossa kuolinpesältä löytyisi kiinteää omaisuutta, kuten ajoneuvoja, asunto-osakkeita ja kiinteistöjä.

Opinnäytetyössä haluan saada vastauksen tutkimuskysymykseen, mitkä ovat varattoman vainajan ulosottomenettelyn vaiheet ulosoton perustäytäntöönpanossa. Lisäksi haen vastauksia seuraaviin apukysymyksiin:

1. Ketkä vastaavat vainajan ulosotossa olevista veloista?
2. Ovatko pesänselvitysvelat etuoikeutettuja suhteessa ulosoton velkoihin?

2.2 Tietoperusta

Jotta voin lähteä tutkimaan ulosottomenettelyn vaiheita, tulee minun selvittää sitä koskevia keskeisiä käsitteitä, joita koskevaa teoriaa työssäni käsittelen. Opinnäytetyöni keskeiset käsitteet liittyvät tiiviisti ulosoton organisaatioon, sen tehtäviin sekä ulosottomenettelyn eri vaiheisiin. Koska opinnäytetyössäni tutkitaan tilannetta, jossa velallisena on kuolinpesä, myös perintöoikeudelliset asiat kytkeytyvät määritettäviin käsitteisiin.

Opinnäytetyössäni tulen määrittämään käsitteitä ulosoton organisaatioon liittyen, kuten perustäytäntöönpano ja ulosottomies. Muita määriteltäviä käsitteitä tulee olemaan mm. kuolinpesä, tiedonantovelvollisuus, velkavastuu, pesänselvitysvelat sekä perukirja. Ulosottoprosessia kuvatessa tulee määritettäväksi käsitteitä, kuten ulosottoperuste, vireillepano, täytäntöönpanotoimet, erottamisetu, ulosmittauspäätös, varojen tilitys, itseoikaisu sekä valitus. Nämä käsitteet luovat työni teoreettisen viitekehyksen, jota työssäni tulen käsittelemään.

Opinnäytetyöni lähdeaineistona käytän ajantasaista lainsäädäntöä sekä oikeuskirjallisuutta. Tutkiessa ulosottomenettelyn vaiheita teoreettisen tietoperustan painopiste on vahvasti ulosotokaassa 705/2007. Keskeisin teoria löytyy luvusta kolme, jossa käsitellään ulosoton yleisiä menettelysäännöksiä. Keskityn erityisesti tutkimaan tilannetta, jossa velallisena on kuolinpesä. Näin ollen tutkittavaksi tulee myös perintökaari 40/1965. Työni kannalta keskeisin teoria löytyy perintökaaren luvuista 18, 20 sekä 21. Luvussa 18 säännellään

kuolinpesän hallinnosta, luvussa 20 perunkirjoituksesta ja luvussa 21 kuolleen henkilön ja pesän veloista.

Jotta lakia voidaan tutkia ja tulkita, tarvitaan lainsäädännön lisäksi myös oikeuskirjallisuutta (Husa ym., 2008, s. 32–33). Oikeuskirjallisuuden osalta keskeisin lähde on prosessioikeuden professori Tuula Linnan teokset. Hänen keskeisin osaamisalueensa on ulosotto-oikeus. Käytän lähdeaineistona myös jäämistö- ja varallisuus oikeuden kirjallisuutta.

2.3 Käytettävät menetelmät

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen, eli laadullinen. Aineistona käytän ajantasaista lainsäädäntöä sekä oikeuskirjallisuutta. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa ymmärtämään ja selittämään tutkimuskohdetta, eli omassa opinnäytetyössäni ulosottomenettelyn kulkua. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on olomuodoltaan tekstiä, joka on voinut syntyä tutkijan toimesta tai tutkijasta riippumatta. Tutkija on siis voinut käyttää tutkimuksen aineistona jo valmiiksi olemassa olevaa, jotain muuta tarkoitusta varten tuotettua tekstiä. Aineisto voi muodostua esimerkiksi valmiista dokumenteista, kuten lainvalmistelumateriaalista. Tutkimusongelma määrittää sen, millainen aineisto hankitaan. (Miettinen, T., 2016, s. 260.)

Opinnäytetyöni on luonteeltaan oikeustieteellinen ja se toteutetaan oikeusdogmaattisen, eli lainopillisen tutkimusmenetelmän avulla. Koska opinnäytetyö toimii minulle myös oppimisprosessina, haluan tämän vuoksi opinnäytetyössäni pureutua nimenomaan lakien tulkitsemiseen ja tutkintaan enkä niinkään käytännön tutkimiseen. Tavoitteenani on löytää vastaus opinnäytetyöongelmaani pelkästään lainsäädännön ja muiden oikeuslähteiden avulla.

Tässä lainopillisessa tutkimuksessa pureudutaan oikeusjärjestykseen kuuluvien sääntöjen tulkitsemiseen ja tutkintaan. Lainoppi pyrkii antamaan vastauksen siihen, kuinka tilanteessa tulisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen

mukaan. Lainopissa pyritään jäsentämään voimassa olevaa oikeutta ja hahmottamaan kokonaiskuvaa oikeudellisista järjestelyistä sekä niiden välisistä suhteista. (Husa ym., 2008, s. 20–21.)

Oikeustieteellisille tutkimuksille on tyypillistä, että niissä selvitetään ja analysoidaan jotain oikeudellista ongelmaa tai tilannetta säännösmateriaalin ja kirjallisuuden pohjalta. Oikeusdogmatiikka rakentuu voimassa olevien oikeuslähteiden varaan, joita käytetään etusija- ja käyttöjärjestyssääntöjen osoittamassa järjestyksessä. Tärkeimpiä lähteitä oikeusdogmatiikassa ovat lait ja muut säädökset. Näiden lisäksi tarvitaan myös muuta oikeudellista aineistoa, kuten säädösten valmisteluaineistoa, oikeustapauksia sekä oikeuskirjallisuutta. (Husa ym., 2008, s. 32–33.)

3 ULOSOTTO

3.1 Ulosoton organisaatio ja sen toimintaa ohjaavat tekijät

Pesän osakkailla, jotka hoitavat kuolinpesän asioita, ei välttämättä ole entuudestaan mitään tietoa ulosoton toiminnasta. Tästä syystä koen tärkeäksi antaa yleiskuvan ulosoton organisaatiosta ja sen toimintaa ohjaavista tekijöistä. Lisäksi käyn läpi mitä ulosotto ylipäättään on, sekä ulosoton täytäntöönpanoyksiköiden tehtävät.

Keskeinen säädös, joka säätelee ulosoton toimintaa, on vuonna 2008 voimaan tullut ulosottokaari (Linna ym., 2022, s. 2). Ulosottokaarella tarkoitettua täytäntöönpanoa varten on oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva Ulosottolaitos, jonka virka-alueena on koko maa. Ulosottolaitoksessa on laajan täytäntöönpanon alueelliset toimintayksiköt. Tämän lisäksi Ulosottolaitoksessa on perustäytäntöönpanon ja erityistäytäntöönpanon valtakunnalliset toimintayksiköt. (Ulosottokaari 705/2007, 1 luku 11 §.) Ulosottolaitoksella on keskushallinto, jonka tehtävänä on ulosottotoimen hallinnollinen ohjaus, kehittäminen

sekä valvonta. Keskushallinto vastaa toiminnan tuloksellisuudesta (Ulosotto-kaari, 1 luku 12 a §).

Ulosottolaitosta johtaa ja keskushallinnon päällikkönä toimii valtakunnanvouti. Valtakunnanvoudin apuna toimii apulaisvaltakunnanvouti. Kunkin toimintayksikön päällikkönä toimii johtava kihlakunnanvouti. (Ulosotto-kaari, 1 luku 12 §.) Ulosottomiehinä toimii valtakunnanvouti, apulaisvaltakunnanvouti, johtavat kihlakunnanvoudit, kihlakunnanvoudit ja heidän alaisinaan ulosottoylitarkastajat ja ulosottotarkastajat. Ulosottotarkastajalle kuuluvat ne perustäytäntöönpanon tehtävät, jotka kihlakunnanvouti hänelle määrää. Kihlakunnanvouti valvoo, että ulosottotarkastajat hoitavat heille annetut tehtävät lainmukaisesti ja asianmukaisesti. (Ulosotto-kaari, 1 luku 7 §). Ulosottomiehet hoitavat ulosottokaareissa heille säädetyt täytäntöönpanotoimet. ”Ulosottomies” ei ole virkanimike vaan se kuvaa ulosottokaareissa säädetyjä tehtävien kokonaisuutta sekä toimivaltaa. (Linna ym., 2022, s. 14.) Samaa vastaajaa koskevat kaikki ulosottoasiat käsittelevät sama ulosottotarkastaja (Ulosotto-kaari 3 luku 13 §).

Perustuslaki 731/1999 on kaiken lainsäädännön ja julkisen vallan perusta. Täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä joudutaan tekemisiin monien perusoikeuskysymysten kanssa (Linna ym., 2022, s. 1). Ulosottokaaren sisältämät säännökset antavat ulosottomiehelle hyvinkin selvät menettelylliset säännöt, mutta siellä on myös säännöksiä, jotka antavat laajan harkinnanvalan. (Linna ym., 2022, s. 8.)

Periaatteet ovat ohjanneet ulosottokaarta säätäneitä ja ovat yksittäisten säännösten taustalla olevia arvoja sekä tavoitteita. Periaatteilla on myös suuri merkitys lainkäyttäjän, eli tässä tapauksessa ulosottomiehen kannalta. Harkintavaltaa käyttäessään nämä ulosoton periaatteet ohjaavat häntä lakia soveltaessaan sekä ulosottomiehen tulisi pyrkiä sellaiseen lopputulokseen, jossa nämä periaatteet toteutuvat parhaiten. (Linna ym., 2022, s. 40.) Ulosoton keskeiset periaatteet käyvät hyvin selville ulosottokaaresta. Ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin

täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan oma-toimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla. (Ulosottokaari, 1 luku 19 §.)

Jossain erityislaeissa on myös viittauksia ulosottokaaren säännösten täydentävästä soveltamisesta. Tällaisia ovat muun muassa verojen ja julkisten maksujen täytäntöönpano sekä sakkojen ja menettämisseuraamusten täytäntöönpano. (Linna ym., 2022, s. 2.) Ulosottomenettelyä koskevien säännösten lisäksi verojen ja julkisten maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa on säännöksiä muun muassa perustevelituksesta, täytäntöönpanon keskeytysmääräyksestä sekä saatavan vanhentumisesta (Linna, 2019, s. 21.)

3.2 Ulosoton tehtävät

Ulosotto on laiminlyödyn maksuveloitteen ja muun ulosottokaareissa tarkoitettun veloitteen täytäntöönpanoa. Hakijalle annetaan ulosottoperusteen saamisen jälkeen oikeussuojaa ulosottomenettelyn kautta. Ulosotto ei ole pelkäämistään tehokasta perintää, vaan ulosoton tehtävänä on rehabilitaatio, eli pyrkimys saattaa velallisen taloudellinen toimintakyky ennalleen. Ulosotossa tulee ottaa huomioon myös inhimilliset kohtuusnäkökohdat sekä yhteiskunnalle liian voimakkaasta perinnästä tulevat kustannukset. (Linna, 2019, s. 19–20.)

Insolvenssi tarkoittaa maksukyvyttömyyttä. Ulosoton alkaminen ei edellytä velallisen toteamista maksukyvyttömäksi. Hän saattaa olla vain tilapäisesti maksukyvytön tai maksuhaluton. Tältä näkökannalta katsottuna, ulosotto-oikeus ei ole insolvenssioikeutta. Tapauksessa, jossa velallinen ei ole maksanut velkaansa vapaaehtoisesti ja joudutaan turvautumaan pakkotäytäntöönpanoon, voidaan ulosottokin katsoa kuuluvan laajassa merkityksessä insolvenssioikeuteen. Ulosotto on erillistäytäntöönpanoa, eli saatavakohtaista menettelyä, jossa toimet mitoitetaan perittävänä olevien saatavien mukaan. Konkurssi, yksityishenkilön velkajärjestely ja yrityssaneeraus ovat yleistäytäntöönpanoa. Näissä otetaan huomioon velallisen varat ja velat kokonaisvaltaisesti. (Linna, 2019, s. 20–21.)

Ulosotto on viimeisin keino panna täytäntöön laiminlyödyt siviilioikeudelliset veloitteet. Ellei velkaa makseta vapaaehtoisesti tai yksityisen perinnän kautta, velkojalla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin periä saatavansa ulosoton kautta valtion ulosottolaitoksen avulla. Tuomioiden täytäntöönpanolla varmistetaan oikeuksien toteutumiset, jotka ovat säädetty laissa. (Linna ym., 2022, s. 1.) Jotta ulosotto lähtee käyntiin, ulosottomenettelyssä velkojalla tai muulla hakijalla tulee olla tuomio tai muu ulosottoperuste, joka oikeuttaa täytäntöönpanon. Ulosottoperuste on siis asiakirja, jossa jokin velvoite on asetettu. (Linna, 2019, s. 56.) Ulosottoperustetta ei tarvita, jos kysymyksessä on vero, julkinen maksu tai muu suoraan ulosottokelpoinen julkinen saatava (Linna, 2019, s. 19).

Ulosottokaaren mukaisesti pannaan täytäntöön riita- tai rikosasiassa asetettu yksityisoikeudellinen, tuomioon tai muuhun tässä laissa tarkoitettuun ulosottoperusteeseen sisältyvä; velvoite raha- tai tavarasuoritukseen; velvoite luovuttaa toiselle kiinteää omaisuutta tai määrätty irtain omaisuus; velvoite luovuttaa toisen hallintaan kiinteää omaisuutta, rakennus, huoneisto, muu tila tai sen osa taikka velvoite muuttaa sieltä pois; velvoite tehdä jotakin sekä kielto tehdä jotakin ja velvoite sallia, että toinen tekee jotain. (Ulosottokaari, 1 luku 1 §.) Ulosotossa täytäntöön pantavat veloitteet ovat suurimmaksi osaksi maksuveloituksia (Linna ym., 2022, s. 43.) Ulosotto on osa siviiliprosessia. Osana siviiliprosessia ulosotto on lainkäyttöä, joskaan ei tuomiovallan käyttöä. Ulosottomiehet toimivat riippumattomina lainkäyttöviranomaisina, jotka käyttävät merkittävää julkista valtaa. (Linna ym., 2022, s. 43.) Ulosoton valtakunnallista tietojärjestelmää, Uljasta, käytetään ulosottoviranomaisille kuuluvien tehtävien hoitamiseen (Linna ym., 2022, s. 586).

Täytäntöönpano jaetaan laajaan täytäntöönpanoon, perustäytäntöönpanoon ja erityistäytäntöönpanoon. Perustäytäntöönpano on ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen rajapinnan avulla tai muutoin sähköisin menetelmin toimitettavaa rahamääräisten maksuveloitteiden täytäntöönpanoa tapauksissa, joissa velallisten ulosottoasioiden käsittely ei edellytä hänen henkilökohtaista tapaamistaan. Perustäytäntöönpanossa velallisena voi olla muu luonnollinen henkilö kuin elinkeinoharjoittaja. Perustäytäntöönpanossa voidaan säädellysti;

ulosmitata tuloa ja omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi; suorittaa väli-aikaistoimi; toimittaa yksinkertaisessa asiassa ulosotto selvitys; antaa estetodistus, jos velallisesta on viimeisen vuoden aikana annettu tällainen estetodistus; antaa estetodistus suppean ulosoton asiassa; antaa velalliselle pyynnöstä maksuaikaa, rajoittaa tai lykätä palkan ulosmittausta; vahvistaa velalliselle maksusuunnitelma ja toimittaa palkan ulosmittaus maksusopimuksen perusteella. Laajassa täytäntöönpanossa ja erityistäytäntöönpanossa voidaan panna täytäntöön kaikenlaisia ulosotossa vireillä olevia velvoitteita. (Ulosottokaari, 1 luku 2 a §.)

Toimintayksiköiden välisestä työnajosta säädetään ulosottokaareissa ja tarkennuksia on annettu Ulosottolaitoksen hallinnollisella ohjeella. Perustäytäntöönpanon tehtävänä on hoitaa yksinkertaiset ulosottoasiat. Se sisältää sellaisten maksuvelvoitteiden täytäntöönpanoa, jotka voidaan hoitaa nopeasti ja sähköisesti sekä ilman, että velallista tavataan. Perustäytäntöönpanossa ei hoideta elinkeinoharjoittajia. Perustäytäntöönpanossa ulosmitataan tuloa ja muuta omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi, käytännössä siis toistuvais-tuloa, pankkitilillä olevia rahavaroja ja veronpalautuksia. Perustäytäntöönpanon tehtäviä hoitavat ulosottotarkastajat Helsingin, Kuopion, Oulun, Tampereen, Turun ja Vaasan toimipaikoissa. (Linna ym., 2022, s. 17–18.) Perustäytäntöönpano on valtakunnallinen toimintayksikkö, mutta nämä on jaettu edellä mainittuihin alueellisiin toimipaikkoihin (Linna, ym., 2022, s. 300).

Lakia tulkitessa on myös tärkeää ymmärtää, mitä eri termeillä tarkoitetaan kussakin säädöksessä. Ulosottokaareissa hakijalla tarkoitetaan sitä, joka on hakenut täytäntöönpanoa. Vastaajalla tarkoitetaan sitä, jota vastaan täytäntöönpanoa on haettu. Velkojalla tarkoitetaan maksuvelvoitteen täytäntöönpanossa hakijaa ja muuta henkilöä, jolla on oikeus saada maksu ulosmitatusta omaisuudesta. Velallisella taas tarkoitetaan maksuvelvoitteen täytäntöönpanossa vastaajaa. Asianosaisella tarkoitetaan hakijaa, vastaajaa, velkojaa tai velallista. Sivullisella tarkoitetaan muuta kuin edellä mainittuja. (Ulosottokaari 1 luku 3 §.)

4 VAINAJAN VELAN PERINTÄ

4.1 Yleistä

Puhuesssa vainajan velan perinnästä on hyvä aluksi määrittää erilaisia käsitteitä. Ihmisen kuollessa muodostuu merkittäviä muutoksia oikeussuhteissa. Kuollut henkilö ei ole enää oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa subjekti. Hän ei käytä enää hyväkseen omistusoikeuttaan eikä maksa velkojaan. (Kaisto & Lohi, 2013, s. 337.)

Oikeusjärjestyksessä on omaksuttu varallisuussuhteiden jatkuvuus. Pääsääntönä voidaan pitää, että kuolema ei lakkauta oikeuksia eikä velvollisuuksia. Kuolema aiheuttaa ainoastaan subjektinvaihdon. Vainajan oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät hänen oikeudenomistajilleen. Vakiintuneena käsitteenä kuolinpesä tarkoittaa perillisten ja muiden oikeudenomistajien joukkoa kollektiivina. Perilliseksi kutsutaan henkilöä tai henkilöitä, jotka pääsevät suoraan sukulaisaseman perusteella nauttimaan vainajalle kuuluneista oikeuksista. Vainajan elinaikaisia toimia tarkasteltaessa käytetään käsitettä, perittävä. (Kaisto & Lohi, 2013, s. 338.) Mikäli perittävä on Suomen kansalainen eikä hänellä ole ollut liittymää vieraaseen valtioon, perimykseseen sovelletaan perintökaaren säännöksiä (Aarnio & Kangas, 2016, s. 59).

Vainajan omaisuus jää kuoleman jälkeen haltijattomaan tilaan. Lainsäädännössä pyritään tarkasti osoittamaan, ketkä ovat oikeutettuja ja osin velvollisia-kin huolehtimaan jäämistön hoidosta ja ryhtymään oikeustoimiin sekä toimenpiteisiin, ennen perinnön jakoa. Tämä tehtävä kuuluu ensisijaisesti kuolinpesän osakkaille. (Kaisto & Lohi, 2013, s. 346.) Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset ja testamentin saajat sekä eloonjäänyt puoliso. Milloin ositus on toimitettu tai puolisollla ei ole avio-oikeutta toisen puolison omaisuuteen, ei eloonjäänyt puoliso ole osakas, ellei hän ole perillinen tai testamentin saaja. Se, jolla on oikeus saada perintö tai testamentti vasta toisen perillisen tai testamentin saajan kuoltua, on tämän vaan ei perittävän kuolinpesän osakas (Perintökaari 40/1965, 18 luku 1 §.)

Kuolinpesän osakkaiden täytyy selvittää kuolinpesän varallisuussuhteet. Tähän liittyviä toimenpiteitä kutsutaan pesänselvitykseksi. Ensimmäinen vaihe pesänselvityksessä on jäämistön varallisuuden kartoittaminen. Osakkaiden tulee ottaa selvää vainajalta jääneistä varoista ja veloista sekä luetteloida ne. Tästä luettelosta käytetään käsitettä perukirja. Toimitus, jossa tämä perukirja vahvistetaan, on perunkirjoitus. (Kaisto & Lohi, 2013, s. 348.) Osakkaan velvollisuutena on määrätä perunkirjoituksen aika ja paikka. Osakkaan velvollisuutena on siis pitää huolta, että perunkirjoitus pidetään (Perintökaari, 20 luku 2 §.)

4.2 Ulosottoasian vireillepano

Kuolinpesän varoista suoritetaan pesän ja vainajan velat (Perintökaari, 21 luku 1 §). Vainajan velka tarkoittaa velkaa, jonka maksamiseen vainaja oli eläessään itse sitoutunut (Aarnio & Kangas, 2016, s. 322). Kuolema ei velkakirjalain mukaan eräännytä velkasitoumuksia. Perintökaaren mukaan velat on maksettava ennen perinnönjakoa. Vainajan sitoumukset velvoittavat oikeudenomistajia ja niihin perustuva täytäntöönpano voidaan kohdistaa kuolinpesään. Näin ollen vainajaan eläessä kohdistunut ulosottooperuste on kuoleman jälkeen voimassa myös kuolinpesää vastaan. Utta tuomiota ei tarvita, vaan ulosotto voidaan kohdistaa kuolinpesään. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 233.)

Olenneisinta on, että velkoja voi velallisensa kuolemasta huolimatta turvautua kaikkiin perintätoimiin, jotka olivat aikaisemminkin hänen käytettävissään. Lainsäädännön tarkoituksena on taata se, että velallisen kuolema ei vaikeuta saatavan perintää. Ulosottoon on saatettu myös ryhtyä jo vainajan eläessä, mutta sitä ei olla saatettu päätökseen. Onkin mahdollista, että toimenpiteisiin ryhdytään vasta kuoleman jälkeen. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 650.)

Ulosottoa haetaan kirjallisella hakemuksella tai sähköisellä viestillä, joka toimitetaan ulosottoviranomaiselle; ulosoton sähköisessä asiointipalvelussa laaditulla hakemuksella tai sähköisellä viestillä, joka toimitetaan teknisen

rajapinnan avulla ulosoton valtakunnalliseen tietojärjestelmään, jos Ulosottolaitos on myöntänyt hakijalle siihen luvan (tietojärjestelmähakija) (Ulosottokaari, 3 luku 1 §). Velkojan hakiessa ulosottoa, hän voi valita joko tavallisen tai suppean ulosoton. Suppea ulosotto on nopeaa rekisteriperintää. Ulosottomenettelyn ensimmäiset vaiheet ovat joka tapauksessa samanlaiset, oli sitten kysymys kummasta tahansa. Velkojan ulosottohakemus voi olla kirjallinen, sähköinen tai velkoja voi olla tietojärjestelmähakija. Hakemus voidaan toimittaa sähköpostilla tai suoraan johonkin Ulosottolaitoksen toimipaikkaan. (Linna ym., 2022, s. 34.) Hakemuksen sisällöstä säädetään ulosottokaaren 3 luvun 2 §: ssä. Hakemukseen tulee liittää ulosottoperuste alkuperäisenä tai jäljennöksenä (Ulosottokaari 3 luku 5 §). Jos hakemus on tehty sähköisessä muodossa, mutta siihen tulee liittää kirjallinen ulosottoperuste, asiakirja tulee toimittaa ulosottoviranomaiselle kolmen viikon kuluessa asian vireilletulosta (Ulosottokaari, 3 luku 7 §).

Kuten edellä on jo todettu, ulosotto lähtee käyntiin ulosottoperusteesta, joka oikeuttaa täytäntöönpanon ja tämän jälkeen velkoja hakee ulosottoa hakemuksella. Ulosottohakemuksen voidaan katsoa olevan maksuveloitteen täytäntöönpanon ensimmäinen vaihe. Ulosottomenettely alkaa asian vireillepanosta. Ulosottoasia tulee vireille, kun ulosottohakemus saapuu ulosottoviranomaiselle tai ulosoton tietojärjestelmään, jollei myöhemmin käy ilmi, ettei vireilletulo edellytyksiä ollut (Ulosottokaari, 3 luku 8 §).

Ulosottoviranomaisen tulee tarvittaessa neuvoa hakijaa vireillepanossa. Hakemuksen ollessa puutteellinen, hakijaa on kehotettava määrääjassa täydentämään hakemusta (Ulosottokaari, 3 luku 4 §). Velan vanhentuminen katkeaa ulosottoasian vireilletuloon. (Linna, 2019, s. 73). Kun hakemus on saapunut ulosottomiehelle, vastaajalle on viipymättä annettava vireilletuloilmoitus. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse antaa, jos vastaajan olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Vireilletuloilmoitus sisältää muun muassa maksukehotuksen, vastaavan ulosottotarkastajan yhteystietoineen sekä yhteydenottokehotuksen ja tiedon tulla kuulluksi (Ulosottokaari 3 luku 33 §.)

Kuten edellä on kerrottu, vainajan sitoumukset velvoittavat oikeudenomistajia ja niihin perustuva täytäntöönpano voidaan kohdistaa myös kuolinpesään. Näin ollen vireilletuloilmoituksen tiedoksianto tapahtuu kuolinpesälle. Tavallinen tiedoksianto kuolinpesälle toimitetaan sille pesän osakkaalle, jonka hallussa pesä on, tai pesänhoitajalle. Jos kuolinpesä on usean osakkaan yhteisessä hallinnossa, tiedoksianto voidaan toimittaa yhdelle heistä. Osakkaan on ilmoitettava tiedoksisaannista pesän muille osakkaille (Hallintolaki 434/2003, 9 luku 57 §.) Vireilletuloilmoitus annetaan tiedoksi antamalla se vastaanottajalle tai lähettämällä tiedoksianto-osoitteeseen. Osoitteen voi selvittää väestötietojärjestelmästä. (Ulosottokaari, 3 luku 39 §.)

Ulosottomiehen toimivalta alkaa ulosottoasian vireilletulosta. Ennen vireilletuloa ulosottomiehellä ei ole toimivaltaa ryhtyä täytäntöönpanotoimiin tai hankkimaan tietoja. Ennen vireilletuloa ulosottomies ei voi ottaa vastaan vapaaehtoisia maksuja eikä periä taulukkomaksuja. Tässä tapauksessa ulosottomiehen tulee ohjata kuolinpesä maksamaan suoritus suoraan velkojalle. (Linna ym., 2022, s. 291–292.) Vireilletulo ei sellaisenaan rajoita kuolinpesän toimintavapautta muutoin kuin siinä mielessä, että kuolinpesä on velvollinen alistumaan täytäntöönpanotoimiin. Kuolinpesä on velvollinen vapaamuotoiseen tietojen antamiseen ja velvollisuuteen pysyä totuudessa. (Linna ym., 2022, s. 297.) Ulosottoasian vireilletulolla on oikeusvaikutuksia myös sivullisia kohden. Ulosottomiehellä on oikeus saada tietoja toisilta viranomaisilta, kuten verohallinnolta, heti vireilletulon jälkeen. (Linna ym., 2022, s. 299.)

4.3 Kuolinpesän velkavastuu

Kuten kerrottu, uuden asian saapuessa ulosottoon kuolinpesälle annetaan vireilletuloilmoitus sekä maksukehotus. Tilanteena voi olla myös se, että ulosottoon on saatettu ryhtyä jo vainajan eläessä (Aarnio & Kangas, 2016, s. 650). Tällöin kuolinpesä voi pyytää ulosottoon liittyvät tiedot ulosottoviranomaiselta (Ulosottokaari 1 luku 31 §). Kuolinpesä tarvitsee nämä tiedot perunkirjoitusta varten (Kaisto & Lohi, 2013, s. 348). Kun kuolinpesä saa tavalla tai toisella

tiedon ulosotossa olevista asioista, heitä saattaa mietityttää, kuka on vastuussa vainajan ulosotossa olevista veloista ja voidaanko näitä velkoja periä myös kuolinpesän osakkailta. Aikaisemmin on jo esitetty, että velallisen kuolema ei johda velkasuhteen lakkaamiseen, vaan aiheuttaa ainoastaan subjektiivin vaihdoksen. Velvoitteesta vastaa siis kuolinpesä.

Pesänselvityksellä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka tähtäävät kuolinpesää sitovien vainajan velvoitteiden täyttämiseen sekä jäämistön jakamiseen. Pesänselvitys käsittää siis sekä varsinaisen pesänselvittämisen että perinnön jakamisen. Pesä on selvitetty, kun osakkaat ovat saaneet jaossa heille kuuluvan omaisuuden. Pesänselvittämisen päätavoitteena on jäämistöomaisuuden saattaminen sellaiseen kuntoon, että se voidaan jakaa. Ennen kuin tämä jäämistö on jaettavissa, sen laajuus tulee selvittää sekä tyydyttää edunhaltijat, joiden on saatava suoritus ennen perinnön jakoa. Näillä tarkoitetaan vainajan ja pesän velkoja sekä testamentin saajia. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 211.)

Kaikkiin vainajan velkoihin pätee siis voimassa pysymisen periaate. Kuolinpesästä tulee maksettaviksi kaikki vainajan erilaiset velkasitoumukset. Vainajan velka voi tulla maksettavaksi jäämistöomaisuudesta myös siinä tapauksessa, kun velka erääntyy vasta kuoleman jälkeen. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 630). Jos on syytä epäillä, että pesän varat eivät riitä pesän ja perittävän velkojen maksuun, puhutaan ylivelkaisesta kuolinpesästä (Aarnio & Kangas, 2016, s. 570).

Osakas ei kuitenkaan vastaa henkilökohtaisesti vainajan velasta paitsi, jos perunkirjoitusvelvollinen osakas laiminlyö perunkirjoituksen toimituttamisen määräajassa. Sama vastuu on osakkaalla, joka perunkirjoituksessa tai vahvistaessaan valalla perunkirjan vaarantaa velkojan oikeutta antamalla vääräksi tietämänsä ilmoituksen tai jättämällä tahallaan ilmoittamatta jonkin seikan. (Perintökaari, 21 luku 2 §.) Perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta, ellei Verohallinto saman ajan kuluessa tehdystä hakemuksesta pesän laatuun katsoen tai muusta erityisestä syystä tätä aikaa pidennä (Perintökaari, 20 luku 1 §). Vainajan velasta johtuva ulosmittaus

voidaan kohdistaa normaalisti ainoastaan kuolinpesän varoihin eikä esimerkiksi kuolinpesän osakkaan varoihin (Kaisto & Lohi, 2013, s. 354).

Perintökaaren velkavastuujärjestelmä perustuu siihen, että osakkaiden vastuu rajoittuu vain sen asian sallimiseen, että vainajalta jääneet varat käytetään kokonaisuudessaan vainajan velkojen maksuun. Ensisijaisesti vastuu vainajan veloista rajautuu ainoastaan jäämistöomaisuuden arvoon. Osakkaan saattavat joutua jossain tapauksessa vastaamaan veloista myös omilla varoillaan, jotta velkojat saavat hyväkseen koko vainajalta jääneen omaisuuden arvon. Tämä vastuu voi olla joko korvaus- tai palautusvastuuta. Mikäli osakkaat ovat huolimattomuuttaan hävittäneet jäämistöomaisuutta, he joutuvat korvaamaan velkojen tappion. Mikäli osakkaat ovat ennen velkojen maksamista jakaneet jäämistön varat, heillä on siinä tapauksessa palautusvastuu. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 627.)

Perintökaaren velkavastuujärjestelmässä osakkaan henkilökohtainen vastuu on laiminlyönti- tai käyttäytymisvastuuta. Kuolinpesän osakkaat joutuvat vastuuseen velasta, jos he eivät toimi perintökaarella säädetyllä tavalla tai, jos heidän käyttäytymisestään koituu velkojille vahinkoa. Tämä henkilökohtainen vastuu voi olla rajoittamatonta tai rajoitettua. Perukirjoituksen laiminlyönnistä ja vilpilliseen menettelystä perunkirjoituksessa seuraa rajoittamaton vastuu. Rajoittamaton henkilökohtainen vastuu on kuitenkin tarkkaa ottaen korvausvastuuta. Mikäli velkaa ei saada perityksi kuolinpesän varoista, henkilökohtaisen velkavastuun yläraja on osakkaan aiheuttaman vahingon suuruus. Rajoitettuun henkilökohtaiseen vastuuseen voi joutua vain täysivaltainen henkilö. Mikäli perilliselle ei ole määrätty edunvalvojaa, vaikka siihen olisi edellytykset, perillinen voi joutua rajoitettuun velkavastuuseen vainajan veloista. Perillisen alentunut kyky huolehtia velvoitteiden täyttämistä voidaan kuitenkin ottaa huomioon hänen tekonsa tuottamuksellisuuden arvioinnissa. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 628–629.)

4.4 Ulosmitattavan omaisuuden etsiminen

Ulosottomiehen tulee olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa etsiä velalliselle kuuluvaa omaisuutta suorituksen saamiseksi hakijalle. Omaisuuden etsimistä ja vastaajan olinpaikan selvittämistä koskevista vähimmäistoimenpiteistä säädetään valtioneuvoston asetuksella. (Ulosottokaari, 3 luku 48 § 1.) Jollei velallinen maksa hakijan saatavaa viimeistään maksukehotuksessa asetettuna määräpäivänä, toimitetaan ulosmittaus. Ulosottomies saa erityisestä syystä antaa velalliselle pyynnöstä maksuaikaa. Maksuaikaa voidaan antaa enintään kolme kuukautta. (Ulosottokaari, 4 luku 6 §.)

Ulosottihakemuksen ja ulosottoasian vireilletulon jälkeen kuolinpesälle on siis annettu vireilletuloilmoitus sekä maksukehotus. Maksukehotus johtaa usein maksuun, ainakin jos kuolinpesällä on varoja. Tietyin edellytyksin ulosottomies voi antaa myös maksuaikaa. Jollei asiaa ole maksettu maksukehotuksella tai maksuajan jälkeen, ulosottomies alkaa etsimään ulosmitattavaa omaisuutta ja kohdistaa siihen ulosmittauksen. (Linna, 2019, s. 49.)

Ulosotto voi olla tavallista tai suppeaa. Suppeassa ulosotossa ulosottomies etsii ulosmitattavaa tuloa tai omaisuutta ulosoton valtakunnallisen tietojärjestelmän avulla ja käy läpi lisäksi teknisen käyttöyhteyden avulla myös veroviranomaisen, työviranomaisen, Kelan ja Eläketurvakeskuksen tietojärjestelmiä. Ulosottomies voi myös tarkistaa teknisen käyttöyhteyden avulla varallisuustiedot pankeista. Suppea ulosotto rajoittuu omaisuuteen, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi. Kuolinpesän osalta suppeassa ulosotossa on kysymys lähinnä siis tilivarallisuudesta. Tavallisessa ulosotossa ulosottomies etsii ja ulosmittaa kaiken laatuista vainajan ulosmittauskelpoista omaisuutta sen määrän, joka tarvitaan hakijan saatavan suorittamiseksi. (Linna, 2019, s. 126–127.)

Omaisuuden etsimistoimet jakaantuvat perusselvitykseen ja jatkoselvitykseen (Linna, 2019, s. 91). Perusselvityksessä ulosottihakemuksen saavuttua ulosottoviranomaiselle selvitetään ulosottorekisterissä olevat vastaajaa koskevat tiedot. Jos tulorekisterissä ei ole vastaajaa koskevia tietoja tai ne eivät ole ajan tasalla, ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen käyttöyhteyden avulla

selvitetään väestötietojärjestelmän, veroviranomaisen, työvoimaviranomaisen tietojärjestelmiin sekä tulotietojärjestelmän tulorekisteriin merkityt vastaajan olinpaikkaa, tuloja ja omaisuutta koskevat tiedot. (Valtioneuvoston asetus ulosottomenettelystä 1322/2007, 2 luku 4 §.) Pankkitalletusten osalta luottolaitosten on ilmoitettava tilinmuoto, saldo, maksuliike sekä käyttöoikeudet. Saatavan ei tarvitse olla vielä erääntynyt maksettavaksi, tietojenantovelvollisuus on silti olemassa. (Linna ym., 2022, s. 547–548.)

Työni tarkoituksena on tutkia perustäytäntöönpanon lainopillista kulkua. Muistutetaan, että perustäytäntöönpanossa voidaan säädellysti ulosmitata tuloa ja omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi. Tässä tapauksessa, kuolinpesän osalta, ulosmitattavaksi voisi ainoastaan tulla kysymykseen pankkitilillä olevat tilivarat. Tästä syystä en käsittele tilannetta, jossa kuolinpesältä löytyisi kiinteää omaisuutta, kuten ajoneuvoja, asunto-osakkeita tai kiinteistöjä. Kuolinpesän osalta omaisuuden etsimistoimet voivat siis päättyä joko siihen tilanteeseen, että vainajan pankkitililtä löytyy varoja tai siihen, että kuolinpesä on ulosoton rekisteriselvitysten perusteella varaton.

Jollei saatavalle ole kertynyt täyttä suoritusta (varattomuuseste), hakijalle on annettava sitä koskeva todistus. Myös silloin, kun maksuvelvoitteen täytäntöönpano päättyy muuhun kuin edellä mainittuun esteeseen, hakijalle on annettava sitä koskeva todistus. Ulosottoasian vireilläolo päättyy estetodistuksen antamispäivänä. (Ulosottokaari 3 luku 95 §.) Perustäytäntöönpanossa voidaan antaa estetodistus, jos velallisesta on viimeisen vuoden aikana annettu tällainen estetodistus. Perustäytäntöönpanossa voidaan antaa estetodistus suppean ulosoton asiassa (Ulosottokaari, 1 luku 2 a §.) Mikäli estetodistusta ei ole normaaliasiassa annettu viimeisen vuoden aikana, velallisen ulosottoasiat on ilman aiheetonta viivytystä siirrettävä perustäytäntöönpanosta laajaan täytäntöönpanoon (Ulosottokaari, 1 luku 2 b §).

4.5 Ulosmittauspäätös

Mikäli omaisuuden etsimisen tuloksena ulosottomies löytää ulosmitattavaa omaisuutta, eli tilivaroja, ulosottomies tekee siihen ulosmittauspäätöksen. Ulosottomiehen tulee tehdä asiassa kirjallinen päätös, jos niin erikseen säädetään (Ulosottokaari 3 luku 28 §).

Omaisuus ulosmitataan ulosottomiehen tekemällä ulosmittauspäätöksellä. Päätös on viipymättä merkittävä asiakirjaan. Ulosmitattu omaisuus on yksilöitävä ulosmittauspäätöksessä. (Ulosottokaari, 4 luku 26 §.) Omaisuuden ulosmittaus tulee voimaan kuolinpesään nähden ulosmittauspäätöksellä. Saatavan ja muun oikeuden ulosmittaus tulee voimaan suoritusvelvolliseen nähden silloin, kun hän on saanut tiedoksi kirjallisen kiellon suorittaa saatavaa tai täyttää velvoitetta muulle kuin ulosottomiehelle (maksukiello). Maksukiellon saaja on velvollinen noudattamaan sitä heti. (Ulosottokaari 4 luku 27 §.) Saatavan ja muun oikeuden ulosmittauksesta annettavaan maksukielloon tulee merkitä ulosmitattu saatava, tarpeelliset tiedot maksukiellon saajasta, tarpeelliset asiantuntijatiedot, maksukiellon noudattamisvelvollisuus ja sen rikkomisen seuraukset sekä mahdollinen maksukehotus, maksukiellon voimassaoloaika, maksukiellon päiväys ja numero, ulosottomiehen virkavarojen tilin numero ja maksussa ilmoitettavat yksilöintitiedot, ja ulosottomiehen yhteystiedot. (Valtioneuvoston asetus ulosottomenettelystä, 4 luku 12 §.)

Saatavan ulosmittaus tarkoittaa kuolinpesällä omalta velalliseltaan (suoritusvelvolliselta) olevan saamisoikeuden ulosmittaamista. Kuolinpesän pankkitilillä olevien varojen ulosmittaus on siis saatavan ulosmittaus. Kysymyksessä on juridisesti kuolinpesän saatava luottolaitokselta. Ulosmittaus tulee kuolinpesää nähden voimaan ulosmittauspäätöksellä eikä hän voi enää tämän jälkeen määrätä saatavasta. Maksukiellossa suoritusvelvollista, eli tässä tapauksessa luottolaitosta kielletään suorittamaan saatavaa muulle kuin ulosottomiehelle. Luottolaitos, joka on saanut tiedokseen maksukiellon, on velvollinen sitä noudattamaan, edellyttäen, että luottolaitos on varmasti saanut maksukiellon tiedoksi. (Linna, 2019, s. 167.)

Ulosottokaarella säädetään erottamisedusta. Säännösten mukaan tietty tavomainen esine tai muu omaisuus on erotettava ulosmittauksesta, eli se on ulosmittauskiellon alaista. Erottamisedun tarkoitus on turvata velallisen ja hänen perheensä toimeentuloa ja kodin perusesineitä. Oikeushenkilöä ei suojata erottamisedulla. (Linna ym., 2023, s. 71.) Erottamisetu koskee ainoastaan luonnollista henkilöä, eikä siten sovellu, kun kysymyksessä on kuolinpesä (Ulosottokaari, 4 luku 21 §). Näin ollen kuolinpesän pankkitililtä voidaan ulosmitata velkaa vastaava määrä eikä siitä tarvitse jättää ulosmittaamatta mitään. Luonnollisen henkilön osalta ulosottokaarella säädetään rahavarojen ja vastaavan omaisuuden, esimerkiksi pankkitilillä olevien varojen erottamisedusta. Tämän mukaan velallisen rahavaroista tulee erottaa ulosottokaaren 4 luvun 48 §:ssä tarkoitetun palkan ulosmittauksen suojaosuuden määrä puolitoistakerlaisena kuukauden ajaksi. (Linna ym., 2023, s. 77.)

Ulosmittausta ei saa toimittaa antamatta velalliselle ennakoilmoitusta. Ilmoitusta ei tarvitse antaa, jos vireilletuloilmoitus on annettu eikä kysymys ole toistuvaistulon ulosmittauksesta. (Ulosottokaari, 3 luku 34 §.) Toimituksessa tehdystä päätöksestä on toimitettava päätösasiakirjan jäljennös tai sitä vastaavat tiedot sisältävä jälki-ilmoitus asianosaisille ja sivulliselle, jonka oikeutta päätöksen havaitaan koskevat, jollei päätösasiakirjan jäljennöstä ole annettu toimituksessa (Ulosottokaari, 3 luku 36 § 1 mom.).

Jälki-ilmoitus lähetetään velalliselle toimituksessa tehdyistä päätöksistä, kuten ulosmittauksesta, ellei sitä ole annettu toimituksessa. Jälki-ilmoitus sisältää päätösasiakirjan jäljennöksen tai sitä vastaavat tiedot. Jälki-ilmoitus voidaan antaa myös sivulliselle, jonka oikeutta päätöksen ajatellaan koskevan. (Linna ym., 2022, s. 444.) Jälki-ilmoitus annetaan kuolinpesälle, kun on ulosmitattu pankkitilillä olevia varoja. Jälki-ilmoituksella on tärkeä merkitys muutoksenhaun ja siihen liittyvän keskeytyspyynnön vuoksi. Jälki-ilmoitus tulee toimittaa viipymättä, jotta velalliselle ja sivulliselle tarjoutuu tilaisuus pyytää keskeytysmääräystä mahdollisimman varhain. (Linna, 2019, s. 81.) Jälki-ilmoitukseen liitetään valitusosoitus ja muutoksenhakuohjeet (Linna ym., 2022, s. 447).

5 VARATON KUOLINPESÄ

5.1 Jäämistöoikeudellinen rauhoitussäännöstö

Varattomasta kuolinpesästä puhutaan, jos pesän varat eivät riitä pesän ja perittävän velkojen maksuun (Aarnio & Kangas, 2016, s. 570). Jäämistön laajuus selvitetään perunkirjoituksessa (Aarnio & Kangas, 2016, s. 301). Kuolemasta alkaa kuolinpesässä niin sanottu rauhoitusaika. Rauhoitusaika kestää siihen saakka, kun on kulunut kuukausi perunkirjoituksesta. Rauhoitusajalla on merkitystä myös ulosoton täytäntöönpanoon. Rauhoitusaika ei estä ulosmittausta, mutta se lykkää kertyneiden varojen tilitystä. (Linna ym., 2023, s.440–441.) Pesän ylivelkaisuus ei estä tilitystä (Aarnio & Kangas, 2016, s. 651).

Perintökaareissa kielletään osakkaita maksamasta vainajan velkaa laissa säädettyinä rauhoitusaikana. Tämä velan maksukiello sekä ulosmittauksen tilityksen rajoitussäännös muodostavat normiston, jota voi kutsua jäämistöoikeudelliseksi rauhoitussäännöstöksi. Tämän tarkoituksena on suojata kilpailevien velkojen tasa-arvoa, eli estää se, ettei yksi velkoja pääse pesänselvityksen alkuvaiheessa tyhjentämään koko jäämistöä. Säännöksellä on myös haluttu varmistaa se, että osakkaat saavat rauhassa perehtyä jäämistön tilaan. (Aarnio & Kangas, 2016, s. 648–649).

5.2 Varojen tilitys

Jos vainajan velasta on toimitettu ulosmittaus, varoja ei saa tilittää ennen kuin kuukausi on kulunut perunkirjoituksesta taikka, jos omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon, ennen kuin velkojen maksamisesta on tehty perintökaaren 19 luvun 21 a §:ssä tarkoitettu sopimus tai pesänselvittäjän päätös, joka on lainvoimainen (Ulosottokaari, 6 luku 16 §). Varojen jaolla tarkoitetaan kertyneiden varojen kohdentamista saataville ja tilityksellä varojen maksamista velkojille (Ulosottokaari 6 luku 1 §). Ulosmittauksesta kertyneet varat jaetaan säädetyn etuoikeusjärjestyksen mukaisesti. Mikäli velkojalla on useita saatavia samalla etuoikeudella, kertymä kohdennetaan ensin vanhimmalle

ulosottooperusteelle tai vanhimmalle ilman ulosottooperustetta olevista saatavista, jollei velkoja ole muuta pyytänyt (Ulosottokaari, 6 luku 2 § 1 mom.). Maksuvelvoitetta koskevan ulosottoasian vireilläolo päättyy, kun ulosottomies tilittää kertyneet varat (lopputilitys) (Ulosottokaari, 3 luku 94 §).

Jos vainajan velasta on toimitettu ulosmittaus, pesän osakkaat ja hallinto ovat velvollisia kysyttäessä antamaan ulosottomiehelle tiedot ja esittämään asiakirjat perunkirjoituksesta, pesänselvityksestä ja pesän taloudellisesta tilanteesta (Ulosottokaari, 4 luku 82 §). Sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään, ulosottomiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä maksutta saada jäljempänä säädettyt tiedot, asiakirjat ja aineistot, jos ne ovat yksittäisessä ulosottoasiassa välttämättömiä täytäntöönpanoa varten. Välttämättömyyden arvioi ulosottomies. Tiedot voidaan antaa teknisen rajapinnan avulla. (Ulosottokaari, 3 luku 64 §.)

Viranomaisen ja sen, joka hoitaa julkista tehtävää, on pyydettyessä ilmoitettava ulosottomiehelle kaikki tiedossaan olevat velallisen omaisuutta ja varallisuutta, tuloja, velkoja ja muuta taloudellista asemaa sekä maksu yhteyksiä koskevat tiedot (Ulosottokaari, 3 luku 67 §). Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa pyynnöstä ulosottoviranomaisille sellaisia tietoja, jotka ovat tarpeen ulosottoa tai muuta täytäntöönpanoa varten (Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 1349/1999, 3 a luku, 20 §). Verohallinto voi salassapitovelvollisuuden estämättä antaa Verohallinnon säilyttämästä perukirjasta tietoja sille, joka tarvitsee niitä etujensa, oikeuksiensa tai velvollisuuksiensa hoitamiseksi (Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta, 3 luku 13 §).

Toinen viranomainen on velvoitettu luovuttamaan tietoja ulosottokaareissa säädettyssä laajuudessa. Salassa pidettävien tietojen osalta tietojensaanti määräytyy ulosottokaaren ja muiden lakien mukaisesti, joissa ulosottomiehelle annetaan oikeus saada tietoja salassa pidon estämättä. Laajamittainen henkilötietojen saanti toiselta viranomaiselta on mahdollista, mikäli luovutettavat tiedot ovat sellaisia kuin ulosottokaareissa säädetään. (Linna ym., 2022, s. 537.) Edellä mainittujen seikkojen vuoksi ulosottomiehellä oikeus tilata velallisena

olevan vainajan perukirjan veroviranomaiselta, jotta tilityksen edellytykset täytyvät. Ulosottomies on oikeutettu saamaan tämän maksutta (Linna ym., 2022, s. 540).

Ulosottoperusteen lainvoimaisuus on edellytys lopulliselle tilitykselle (Linna, 2019, s. 228). Kun varat ovat lopullisesti tilitetty, edeltävää täytäntöönpanon vaihetta koskevaa muutoksenhakemusta ei voida enää tutkia. Lopullisen tilityksen jälkeen ei voida tutkia muuta kuin itse tilityksessä olevaa virhettä. Ulosottokaarella on säädetty tilityksen keskeyttämisestä. Tilitys tulee keskeyttää, jos joku hakee tai ilmoittaa hakevansa muutosta ulosottomiehen toimeen tai päätökseen, joka vaikuttaa jakoon tai tilitykseen. Ulosottomies saa kuitenkin jatkaa tilitystä, jos asianomaisella ei ole selvästikään oikeutta hakea muutosta tai jos väite on perusteeton. Tilitys keskeytetään ainoastaan, jos muutoksenhaku-aika ei ole kulunut umpeen ja asianomaisella on valitusoikeus. Ulosottomiehen päättäessä, että tilitys keskeytetään, keskeytys kestää lähtökohtaisesti kolme viikkoa siitä, kun vaatimus keskeyttämisestä on esitetty ulosottomiehelle. (Linna, 2019, s. 230–232.)

Vainajan pankkitililtä ulosmitatut varat voidaan siis tilittää, jos perunkirjoituksesta on kulunut kuukausi eikä asiasta ole tehty valitusta, taikka esitetty muuta väitettä. Tästä syystä, vaikka perukirjasta ilmeni, että kuolinpesä on ylivelkainen se ei estä tilitystä, jos vain edellytykset tilitykselle on olemassa. Mikäli ulosotto ei ole saanut perukirjaa eikä tilitystä voida näin ollen suorittaa, Ulosottolaitos säilyttää kertyneitä varoja ulosottolaitoksen virkavaraintilillä, kunnes perukirja on saatu. Varoja säilytetään kuitenkin enintään 10 vuotta laskettuna varojen suorittamisesta (Linna, 2019, s. 235.) Jos perunkirjoitus on laiminlyöty, käräjäoikeuden tulee verohallinnon ilmoituksesta määrätä sopiva henkilö toimittamaan perunkirjoitus (Perintökaari, 20 luku 9 §). Myös pesän velkoja (ulosoton hakija) voi hakea virallisselvitystä. Näin pesän velkoja voi varmistaa, että tilitys voidaan suorittaa. (Linna ym., 2023, s. 442.)

5.3 Valitus ja itseoikaisu

Mikäli kuolinpesä haluaa ilmaista tyytymättömyyttään tai hakea muutosta ulosottomiehen tekemään päätökseen, on kuolinpesällä käytettävinaan ulosoton oikeussuojakeinot.

Ulosottoasiaan liittyy täytäntöönpanotointa koskeva muutoksenhaku. Ulosottovalitus ja itseoikaisu ovat ulosoton oikeussuojakeinoja. (Linna, 2019, s. 268–269.) Itseoikaisu on kevein oikeussuojamenettely. Virhe korjataan tällöin ilman tuomioistuinmenettelyä. Ulosottomiehellä on valta oikaista ulosottoasiassa sattunut virhe. Päätöksen itseoikaisusta tekee kihlakunnanvouti. Virheen oikaisupyynnö voi tulla asianosaisilta, sivulliselta tai ulosottomieheltä. Itseoikaisua voi hakea asiavirheeseen tai kirjoitusvirheeseen. Itseoikaisu voidaan tehdä myös valituksen yhteydessä. (Linna, 2019, s. 270–271.) Ulosottomiehen tulee oikaista samassa ulosottoasiassa tehty toimi tai päätös, jos se perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen (asiavirheen oikaisu) (Ulosottokaari, 10 luku 1 §). Virhe voi siis olla tosiasiapuolen selvittämisessä tai laintulkinnassa sekä virheen on oltava kiistaton. Oikaisu täytyy tehdä heti virheen havaitsemisen jälkeen. (Linna, 2019, s. 270.)

Oikaisupäätöksen tulee olla kirjallinen ja mikäli kysymyksessä on asiavirhe, päätöksessä tulee olla myös perustelut. Päätöksen jälkeen se annetaan tiedoksi niille, kenen oikeuksia muutos koskee. Hakijalle ilmoitetaan, jos päätös poikkeaa aiemmin ilmoitetusta. Jos kihlakunnanvouti on hylännyt oikaisuvaatimuksen, tästä riittää suullinen ilmoitus oikaisupyynnön esittäjälle. Oikaisemiseen saadaan hakea normaalisti muutosta, kun taas oikaisupyynnön hylkäämiseen ei saa hakea muutosta. Mikäli muutoksenhakuaikaa alkuperäiseen toimeen tai päätökseen on jäljellä, siihen voidaan tehdä valitus. (Linna, 2019, s. 273.)

Täytäntöönpanotoimesta tai ulosottomiehen päätöksestä saa valittaa se, jonka oikeutta toimi tai päätös koskee. Lopullisen tilityksen jälkeen voidaan valittaa vain tilityksessä olevasta virheestä. (Ulosottokaari, 11 luku 1 §.) Pelkästään

vaatimukseen tai väitteeseen annetusta vastauksesta ei voi valittaa, vaan muutosta haetaan siitä toimesta tai toimituksesta, jota väite tai vaatimus koskee. Valitusta tutkitaan, jos olemassa olevaan päätökseen, toimeen tai menettelyyn vaaditaan muutosta, eli korjausta. Ulosottomiehen käyttäytyminen tietyssä tilanteessa ei ole valituskelpoinen. (Linna, 2019, s. 275.)

Muutosta haetaan käräjäoikeudelta, jonka tuomiopiirissä velallisella on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Tämä koskee velallista, joka on luonnollinen henkilö. Jos vastaaja on oikeushenkilö, muutosta haetaan kotipaikan tai hallinnon pääasiallisen hoitamispaikan käräjäoikeudelta. Pankkitilin ulosmittauksessa valitusosoitus annetaan toimituksen jälki-ilmoituksessa. Ulosottomiehen päätökseen ei tarvitse ennen valitusta ilmoittaa tyytymättömyyttä tai vaatia itseoikaisua. Itseoikaisupyyntö ei jatka valituksen määräaikaa. Valitus voidaan toimittaa joko paperisena tai sähköisenä, esimerkiksi sähköpostina. Valitusta ei toimiteta käräjäoikeuteen, vaan valitus kiertää ulosottomiehen kautta. Tämän tarkoituksena on karsia virheet itseoikaisulla. Valitus voidaan toimittaa mihin tahansa toimipaikkaan Ulosottolaitoksessa. (Linna, 2019, s. 278–279.)

Valitus on vapaamuotoinen. Siinä tulee kuitenkin esittää valituksen kohteena oleva päätös; yksilöity vaatimus ja seikat, joihin valittajan vaatimus perustuu; todisteet ja se, mitä niillä halutaan näyttää toteen sekä mahdollisen asiamiehen taikka avustajan yhteystiedot. Valituksessa tulee antaa myös postiosoite, johon valitusta koskevat tiedoksiannot lähetetään. (Linna, 2019, s. 279.) Määräaika valituksen tekemiseen on kolme viikkoa (Ulosottokaari 11 luku 5 §). Valitusaika lasketaan tiedoksisaannista. Kolmen viikon määräaika alkaa seitsemäntenä päivänä jälki-ilmoituksen postituksesta. Valituksen täytyy olla perillä Ulosottolaitoksessa viimeistään kolmen viikon määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä. (Linna, 2019, s. 281.)

Osapuolet vastaavat itse omista oikeudenkäyntikuluistaan ulosottovalitusasiassa. Tuomioistuin voi erityisestä syystä velvoittaa hävinneen korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikuluja. Sivullisella ja ulosoton asianosaisilla on mahdollisuus saada oikeudenkäyntikulunsa valtion varoista. Myös velallisella on mahdollisuus saada korvaus valtiolta oikeudenkäyntikuluista. Yleensä

tällaisessa tilanteessa kysymys on siitä, että asiassa on sattunut selvä virhe, joka olisi pitänyt korjata itseoikaisuna. (Linna, 2019, s. 287–289.)

5.4 Pesänselvitysvelkojen etuoikeus

Perintökaaressa erotetaan vainajan velka, eli velka, jonka maksamiseen vainaja oli eläessään itse sitoutunut ja pesänselvitysvelat (Aarnio & Kangas, 2016, s. 322). Pesän varoista suoritetaan kohtuulliset hautaus- ja perunkirjoituskustannukset sekä pesän hoidosta, hallinnosta ja selvityksestä johtuvat tarpeelliset kustannukset (pesänselvitysvelat) niin kuin 21 luvun 1 §:ssä säädetään (Perintökaari, 18 luku 5 §). Pesänselvitysvelat maksetaan ennen muita velkoja sitä mukaa kuin ne erääntyvät (Perintökaari, 21 luku 1 §). Jollei tätä pesänselvitysvelkaa makseta, siitä voidaan hakea normaaliin tapaan ulosotto-peruste ja toimittaa ulosmittaus pesässä. Mikäli osakas on maksanut pesänselvitysvelkaa itse, saa siihen perustuva regressisaatava vastaavasti etusijan eikä joudu kilpailemaan vainajan velkojen kanssa. (Linna ym., 2023, s. 439.)

Pohditaan tilannetta, että ulosottomies on tehnyt vainajan pankkitilillä oleville varoille ulosmittauspäätöksen ja ulosmittauspäätös on toimitettu kuolinpesälle. Tässä vaiheessa saattaa olla tilanne se, että hautaus- ja perunkirjoituskustannuksia ei välttämättä ole vielä maksettu. Kuten edellä on kerrottu, ulosottoviranomaisella on oikeus tilata perukirja veroviranomaiselta, jotta tilitys saadaan suoritettua. Tilin ulosmittaus tehdään, vaikka ei tosiasiallisesti vielä tiedetä jäämistön laajuutta. Vasta perukirjan saatuaan ulosotto voi todeta onko kuolinpesä ylivelkainen. Tehty ulosmittaus saattanee aiheuttaa epäselvyyttä pesän osakkaissa; ovatko pesänselvitysvelat etuoikeutettuja suhteessa ulosoton velkoihin.

Velkojien maksunsaantijärjestyksestä annetun lain mukaan, jos pakkotäytäntöönpanossa jaettavat varat eivät riitä kaikkien saatavien maksamiseen, on velkojilla yhtäläinen oikeus saada maksu näistä varoista saatavien suuruuden mukaisessa suhteessa, jollei jäljempänä tai erikseen säädetty (Laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä 1578/1992, 2 §). Viimeiseksi suoritetaan

kuolinpesän konkurssissa muut kuolinpesän velat kuin perintökaaressa säädetyt pesänselvitysvelat (Laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä, 6 § 1 mom. 7 kohta). Ulosmitata ei saa korvausta, joka suoritetaan hautauskustannuksista (Ulosottokaari, 4 luku 19 § 1 mom. 2 kohta).

Käytännössä esiintyy vaihtelevia tulkintoja pesänselvitysvelkojen etusijasta, kun vainajan velat ovat ulosottoerinnässä (Linna ym., 2023, s. 439). Apulaisoikeusasiamies on kanteluratkaisussaan arvioinut pesänselvitysvelkojen huomioon ottamista vainajan velkojen ulosottoerinnässä. Kantelun kohteena oli ollut ulosottoviranomaisten menettely pesänselvitysvelkojen suhteen, eli ulosmittattujen varojen käyttäminen pesänselvitysvelkojen sijasta vainajan velkojen maksuun. Apulaisoikeusasiamies on todennut, että lainsäädännössä ei ole säännelty ovatko kuolinpesän pesänselvitysvelat etusijalla suhteessa ulosottoerinnässä oleviin velkoihin. Perintökaaressa on todettu, että pesänselvitysvelat maksetaan ennen muita velkoja. Perintökaaressa, ulosottokaaressa tai maksunsaantilaissa ei kuitenkaan ole säännelty tuleeko ulosottoerinnässä oleen vainajan kuolinpesän pesänselvitysvelat suorittaa ennen muita vainajan ulosottovelkoja taikka tuleeko kuoleman jälkeen ulosmitatut varat käyttää ensin pesänselvitysvelkojen maksuun ennen vainajan ulosottoerinnän velkoja. Asiassa katsotaan, että ulosottoviranomaisen harkintavaltaan jää se, annetaanko ja millä perusteilla kuolinpesän pesänselvitysveloille etusija suhteessa vainajan ulosottovelkoihin. Apulaisoikeusasiamies toteaa lopussa, että ulosotokäytäntö kyseisen asian suhteen on epäyhtenäinen sekä on ristiriidassa perustuslaissa säädetyn yhdenvertaisuuden periaatteen kannalta. Asia on saatettu oikeusministeriölle tiedoksi mahdollisten lainsäädännön muutostarpeiden arvioimiseksi. (EOAK/7704/2021).

Prosessioikeuden professori Tuula Linnan mukaan voitaisiin lähteä siitä ajatuksesta, että ulosmittauksen kohteena ovat vainajan omaisuus sen mukaisina kuin niistä perintökaaressa säädetään. Perintökaaren mukaan vainajan omaisuutta rasittaa pesänselvitysvelkojen päältä maksaminen eikä näin ollen voida ajatella ulosmittauksen tuovan parempaa oikeutta velkojalle. Tämä tulkinta olisi sopusoinnussa myös rauhoitusajan tarkoituksen kanssa. Linnan mukaan voitaisiin lähteä myös siitä, että ulosotossa huomioidaan kaikki lakisääteiset

etusijat eikä pelkästään maksunsaantilaissa oleva sääntely. (Linna ym., 2023, s. 439.)

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Työni tarkoituksena oli tutkia ulosottomenettelyä, kun velallisena on kuolinpesä. Tutkin perustäytäntöönpanon lainopillista kulkua, erityisesti siinä tilanteessa, kun kysymyksessä on varaton vainaja. Tutkin myös tilannetta, jossa kuolinpesän tilivaroille tehdään ulosmittaus. Opinnäytetyössäni halusin saada vastauksen tutkimuskysymykseen, mitkä ovat varattoman vainajan ulosottomenettelyn vaiheet ulosoton perustäytäntöönpanossa. Lisäksi hain vastauksia seuraaviin apukysymyksiin:

1. Ketkä vastaavat vainajan ulosotossa olevista veloista?
2. Ovatko pesänselvitysvelat etuoikeutettuja suhteessa ulosoton velkoihin?

Suomessa ulosottoa hoitaa Ulosottolaitos. Ulosotto on laiminlyödyn velvoitteen täytäntöönpanoa. Yleisimmin kysymys on rahasaatavien perinnästä, jota perustäytäntöönpanoyksikkö hoitaa. Ulosottoviranomaisen toiminnan keskeisin laki on ulosottokaari. Lainsäädännön mukaan kuolema ei lakkauta velkasitoumuksia, vaan vainajan sitoumukset velvoittavat oikeudenomistajia ja niihin perustuva täytäntöönpano voidaan kohdistaa kuolinpesään. Kuolinpesän osakas ei kuitenkaan ole henkilökohtaisessa vastuussa vainajan ulosotossa olevista veloista, vaan velat maksetaan kuolinpesässä olevista varoista. Kuolinpesän tulee kuitenkin huolehtia, että toimivat perintökaaressa säädetyllä tavalla ja ettei heidän käyttäytymisestään koidu velkojille vahinkoa. Kuolinpesän osakkaiden vastuulle kuuluu muun muassa hoitaa perunkirjoitus laissa säädettyssä ajassa. Laiminlyönnistä tai käyttäytymisestä aiheutuva henkilökohtainen vastuu ei voi tulla kysymykseen, mikäli pesässä ei alkujaankaan ole ollut varoja, kuin esimerkiksi hautajaiskustannuksiin. (Ulosottokaari, 1 luku 2 a §, 11

§; Linna, 2019, s. 19–20; Linna ym., 2022, s. 43; Kaisto & Lohi, 2013, s. 338, 354; Aarnio & Kangas, 2016, s. 233, 570, 627–629; Perintökaari 20 luku 1 §, 21 luku 2 §.)

Vainajaan eläessä kohdistunut ulosottoeruste on kuoleman jälkeen voimassa myös kuolinpesää vastaan. Ulosotto lähtee käyntiin tästä ulosottoerusteesta ja tämän jälkeen velkoja hakee ulosottoa hakemuksella. Tämän ulosottohakemuksen voidaan katsoa olevan maksuvelvoitteen täytäntöönpanon ensimmäinen vaihe. Ulosottomenettely alkaa asian vireillepanosta. Ulosottoasia tulee vireille, kun ulosottohakemus on saapunut ulosottoon. Hakemuksen saapumisen jälkeen ulosottomies lähettää kuolinpesälle vireilletuloilmoituksen. Jos kuolinpesä on usean osakkaan hallinnossa, tiedoksianto toimitetaan yhdelle heistä. Ulosottomies selvittää osoitteen väestötietojärjestelmästä. Vireilletuloilmoitus sisältää maksukehotuksen. (Linna, 2019, s. 56, Aarnio & Kangas, 2016, s. 233; Ulosottokaari 3 luku 1 §, 5 §, 8 §, 33 §, 39 §; Linna ym., 2022, s. 34; Hallintolaki, 9 luku 57 §.)

Mikäli kuolinpesän osakas ei maksa asiaa maksukehotuksen eräpäivään mennessä, ulosottomies alkaa etsimään ulosmitattavaa omaisuutta. Perustäytäntöönpanossa voidaan ulosmitata ainoastaan sellaista omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi. Tästä syystä en työssäni käsitellyt sellaista tilannetta, jossa kuolinpesältä löytyisi kiinteää omaisuutta, kuten ajoneuvoja, asunto-osakkeita ja kiinteistöjä. Kuolinpesän osalta kysymykseen tulee lähinnä siis tilivarallisuus. Mikäli ulosottomies löytää tilivaroja, hän tekee niihin ulosmittauspäätöksen. Varat saadaan tilittää velkojille vasta, kun on kulunut kuukausi perunkirjoituksesta. Perunkirjan ulosottoviranomainen tilaa veroviranomaiselta. Myös pesän osakas on pyydettyäessä velvollinen luovuttamaan sen. Mikäli pesän varat eivät riitä pesän ja perittävän velkojen maksuun, puhutaan ylivelkaisuudesta kuolinpesästä. Vaikka perunkirjasta ilmeni, että kuolinpesä on varaton se ei estä varojen tilitystä velkojille. (Ulosottokaari, 1 luku 2 a §, 3 luku 28 §, 64 §, 4 luku 6 §, 82 §, 6 luku 16 §; Linna, 2019, s.126–127; Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta, 3 luku 13 §, Aarnio & kangas, 2016, s. 570, 651.)

Kuolinpesällä on käytössään ulosoton oikeussuojakeinot. Oikeussuojakeinoja ovat itseoikaisu sekä valitus. Itseoikaisu on kevein oikeussuojamenettely. Itseoikaisua voi hakea asia- tai kirjoitusvirheeseen. Virhe korjataan tällöin ilman tuomioistuinmenettelyä. Päätöksen itseoikaisusta tekee kihlakunnanvouti. Täytäntöönpanotoimeen haetaan muutosta valituksella. Valitus toimitetaan ulosottolaitokselle, jossa se kiertää ulosottomiehen kautta. Tämän tarkoitus on karsia virheet itseoikaisulla. Ulosottolaitokselta valitus lähtee käräjäoikeuden käsittelyyn. Oikeussuojakeinoja voisi mielestäni käyttää esimerkiksi siinä tilanteessa, jos kuolinpesä ei ole ennättänyt maksaa pesänselvitysvelkoja saadessaan ulosmittauspäätöksen. Apulaisoikeusasiamiehen kanteluratkaisun mukaan lainsäädännössä ei kuitenkaan ole säännelty ovatko kuolinpesän pesänselvitysvelat etusijalla suhteessa ulosotoperinnässä oleviin velkoihin. Ratkaisun mukaan myös ulosottokäytäntö kyseisen asian suhteen on epäyhtenäinen. Tämän vuoksi ulosottoviranomaisen harkintavaltaan jää se, annetaanko ja millä perusteilla kuolinpesän pesänselvitysveloille etusija suhteessa vainajan ulosottovelkoihin. (Linna, 2019, s. 268–271, 278–279, 287–289; Ulosotokaari 1 luku 19 §, 10 luku 1 §, 11 luku 1 §; EOAK/7704/2021.)

Kuolinpesällä on siis oikeus tehdä valitus, mikäli haluaa hakea muutosta ulosmittauspäätökseen. Apulaisoikeusasiamies on esittänyt, että lainsäädäntö sekä ulosottokäytäntö on kuitenkin epäyhtenäinen ja tällä hetkellä ulosottomiehen harkintaan jää se, annetaanko pesänselvitysveloille etuoikeusasema vai ei. Mikäli valitus koskee siis tilannetta, jossa käsitellään pesänselvitysvelkojen etuoikeusasemaa suhteessa ulosoton velkoihin; osa kuolinpesistä voi saada pesänselvitysveloilleen etuoikeusaseman, kun toiset taas eivät saa. Perustuslain mukaan ihmisten tulee olla yhdenvertaisia lain edessä (Perustuslaki, 2 luku 6 §). Tutkimukseni tuloksena ilmennyt kyseinen lainsäädännön puutteellisuus ja eriävä ulosottokäytäntö heikentää mielestäni merkittävästi kuolinpesän käytössä olevia oikeussuojakeinoja sekä on ristiriidassa perustuslaissa säädetyn yhdenvertaisuuden periaatteen kannalta.

Kirjallisuuden perusteella prosessioikeuden professori Tuula Linna on sitä mieltä, että pesänselvitysvelat tulisi olla etuoikeutettuja suhteessa ulosoton velkoihin. (Linna ym., 2023, s. 439.) Ottaen huomioon laissa säädetty

ulosottoviranomaista ohjaava periaate; ”täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii”, tulisi asiassa myös minun mielestäni katsoa pesänselvitysvelkojen olevan etuoikeutetussa asemassa. Varsinkin silloin, kun vaarana on, että kuolinpesän osakas joutuisi maksamaan pesänselvitykseen liittyvät kulut itse.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli luoda lukijalle tiivis tietopaketti vainajan velan perinnästä ulosotossa ja antamaan vastauksia yleisimpiin kysymyksiin, jotka saattavat herätä täytäntöönpanon eri vaiheissa. Koen onnistuneeni luomaan lukijaa hyödyttävän tutkimuksen, josta löytyy vastaus opinnäytetyöongelmaani. Lisäksi opinnäytetyö toimi minulle oppimisprosessina kehittäen ammatillista osaamistani. Halusin pureutua lakien tutkimiseen ja tulkintaan. Koen saaneeni erittäin paljon lainopillista osaamista tämän työn kautta. Työtä kirjoittaessa haasteeksi tuli tiedon karsiminen, jotta siitä tulisi tavoitteeni mukainen tiivis tietopaketti. Tutkimukseni luotettavuus on hyvä, koska lähdeaineistona olen käyttänyt ainoastaan lakia ja oikeuskirjallisuutta.

Työtäni voisi tulla hyödyntämään myös jatkotutkimuksissa. Työni oli rajattu tutkimaan perustäytäntöönpanon lainopillista kulkua, joka nojautui pelkästään lainsäädäntöön ja kirjallisuuteen. Tämän vuoksi olisi myös mielenkiintoista tutkia ulosottomenettelyn käytännön toteutumista Ulosottolaitoksessa ja siellä annettuja sisäisiä ohjeita. Tämän lisäksi tutkimusta voisi tehdä myös laajan täytäntöönpanon näkökulmasta, esimerkiksi kuolinpesäosuuksien ulosmittauksesta. Erityisen kiinnostava aihe voisi olla oikeuskäytännön tutkiminen ulosottovalitusten osalta, jotka koskevat kuolinpesän omaisuuden ulosmittauksia.

LÄHTEET

Aarnio, A., & Kangas, U. (2016). Suomen jäämistöoikeus: I, Perintöoikeus (6., uudistettu painos.). Alma.

EOAK/7704/2021. Pesänselvitysvelkojen huomioon ottaminen vainajan velkojen ulosottoerinnässä. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/web/guest/ratkaisut>

Hallintolaki 434/2003. Haettu 9.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Husa, J., Mutanen, A., & Pohjolainen, T. (2008). Kirjoitetaan juridiikkaa: Ohjeita oikeustieteellisten kirjallisten töiden laatijoille (2. uud.p.). Talentum.

Kaisto, J., & Lohi, T. (2013). Johdatus varallisuus-oikeuteen (2., uudistettu painos.). Talentum.

Laki velkojen maksunsaantijärjestyksestä 1578/1992. Haettu 9.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921578>

Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta 1349/1999. Haettu 10.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19991346>

Linna, T. (2019). Ulosottokaaren pääkohdat (2., uudistettu painos.). Alma Talent.

Linna, T., Leppänen, T., & Kärki, A. (2022). Ulosotto-oikeus: I, Ulosottomenettely (3., uudistettu painos.). Alma Talent.

Linna, T., Leppänen, T., & Kärki, A. (2023). Ulosotto-oikeus: II, Ulosmittaus ja myynti (3., uudistettu painos.). Alma Talent.

Miettinen, T. (2016). Oikeustieteellinen opinnäyte: Artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edita Publishing Oy

Perintökaari 40/1965. Haettu 9.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040>

Suomen perustuslaki 731/1999. Haettu 9.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Ulosottokaari 705/2007. Haettu 9.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070705>

Valtioneuvoston asetus ulosottomenettelystä 1322/2007. Haettu 9.1.2024 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071322>